

Тарас ВОЛКОВ

кандидат юридичних наук,
докторант кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТАКТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ
У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЗА ФАКТАМИ ВЧИНЕННЯ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ**

Успішному провадженню досудового розслідування у кримінальних провадженнях за фактами вчинення кримінальних правопорушень проти власності, а саме якісному проведенню слідчих (розшукових) дій, НСРД та інших процесуальних заходів сприяють засоби криміналістичної тактики.

На думку Біленчука П. Д. і Гея А. П., засоби криміналістичної тактики – це, власне, знаряддя праці, за допомогою яких слідчий вирішує тактичні завдання досудового розслідування [1, с. 4].

Одним із засобів криміналістичної тактики є «тактична операція». Погоджуємося з Чаплинським К. О., що наведений засіб криміналістичної тактики не є процесуальним. Втім, він розроблений на основі досягнень науки і узагальнення матеріалів оперативно-розшукової та слідчої практики, що дозволяє слідчому ефективніше, з меншою витратою сил, засобів та часу проводити окремі слідчі (розшукові) дії [2, с. 24].

Наразі стосовно значення тактичних операцій в структурі методики розслідування окремого виду кримінального правопорушення можна погодитися з думкою Степанюка Р. Л., який визначив, що дана криміналістична категорія повинна розглядатись як комплекс слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших заходів, спрямованих на виконання проміжного завдання розслідування у певній слідчій ситуації. Науковець наголошує, що типові тактичні операції являють собою визначені на підставі узагальнення слідчої практики алгоритми дій слідчого, спрямовані на вирішення проміжних завдань, що виникають на певних етапах розслідування у типових слідчих ситуаціях. Для формування окремих методик розслідування кримінальних правопорушень найбільше значення має диференціація типових тактичних операцій стосовно рівнів методик (універсальні, загальні й окремі тактичні операції) і проміжних завдань розслідування, у зв'язку з чим можуть бути диференційовані загальні тактичні операції, які конкретизуються в методиках розслідування нижчого рівня [3, с. 31]. Тобто вирішення проміжних

завдань досудового розслідування потребує побудови та реалізації відповідних тактичних операцій.

Зі свого боку, Кузьменко О. П. наголошує на тому, що завдання, поставлені перед слідчими, оперативними працівниками, експертами, прокурорами та іншими представниками правоохоронних органів, а також суддями у зв'язку із зростанням професіоналізму правопорушників, їхньої організованості та технічної оснащеності, кількості зброї, що безконтрольно розповсюджується територією України, постійно ускладнюються. Автор робить висновок, що «...саме тому для виконання завдання із швидкого, повного та неупередженого розслідування потрібен системний підхід, що забезпечується наразі й засобами криміналістичної тактики й методики. Серед таких засобів особливого значення набувають різноманітні тактико-криміналістичні комплекси, у тому числі, тактичні (криміналістичні) операції». Необхідність у проведенні тактичної операції у практичній діяльності виникає насамперед тоді, коли перед уповноваженою особою постає певне виокремлене завдання розслідування, а окреме, ізольоване застосування слідчих (розшукових) дій або інших процесуальних дій для його виконання є недостатньо ефективним, пов'язане з додатковими витратами часу, технічних засобів та матеріальних ресурсів. Тобто, саме для вирішення окремих тактичних завдань досудового розслідування необхідне впровадження у практичну діяльність окремих тактичних комплексів – тактичних операцій [4, с. 120]. Отже, на думку Кузьменка О. П., тактичні операції є засобом реалізації окремих тактичних завдань розслідування.

Стосовно самого формулювання досліджуваної криміналістичної категорії (тактична операція), то, наприклад, окрема група науковців (Біленчук П. Д., Перкін В. І.) зазначають, що тактична операція – це комплекс слідчих дій, оперативно-розшукових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на досягнення конкретної мети під час розслідування кримінальних правопорушень [5, с. 16].

Зокрема, М. В. Салтевський вважає, що це засіб діяльності слідчого, що використовується для вирішення тактичних завдань, які виникають при розкритті, розслідуванні і попередженні кримінальних правопорушень [6, с. 79].

Узагальнюючи наукові підходи до визначення тактичної операції можна дійти висновків, що у юридичній літературі вчені по-різному розглядали вказане поняття. Одна група вчених визначає тактичну операцію як комплекс певних процесуальних дій, інша – як засіб вирішення тактичних завдань.

На думку Шевчука С. М., після прийняття рішення про проведення певної тактичної операції відбувається побудова моделі цієї операції і створення програми її реалізації. До програми має бути включено системний перелік методичних рекомендацій та конкретних дій щодо вибору засобів розв'язання

сформульованих тактичних завдань, визначення послідовності їх застосування, з урахуванням часу, місця і початку операції. Поряд із цим до загальної моделі програми тактичної операції можуть входити моделі дій кожного з її учасників або моделі здійснення тієї чи іншої слідчої дії, що входить до складу тактичної операції [7].

Як бачимо, вчений наголошує на варіативності можливих напрямів реалізації тактичних операцій залежно від її учасників чи особливостей проведення комплексу відповідних слідчих (розшукових) дій.

Вважаємо, що найбільш оптимальним є визначення надане С.Ф. Здоровко, який під тактичною операцією розуміє систему однойменних або різнойменних, процесуальних або непроцесуальних дій і заходів (слідчих, оперативно-розшукових, організаційних), що спрямовані на вирішення проміжного завдання розслідування, об'єднані єдиним планом і єдиним задумом, характеризуються вибірковістю і ситуаційною обумовленістю та виконуються правомочними посадовими особами під керівництвом слідчого [8, с. 22]. Таку думку підтримує і Чернявський С. С. зазначаючи, що тактична операція є комплексом слідчих (розшукових) дій, а також оперативно-розшукових та інших заходів, що пов'язані метою вирішення тактичного завдання розслідування та здійснюються за єдиним планом [9, с. 19].

Підсумовуючи, слід зазначити, що тактична операція є сукупністю слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних заходів, що вирішують конкретне тактичне завдання, яке має безпосереднє значення для ефективного здійснення певного кримінального провадження. Реалізація тактичних операцій має важливе значення під час розслідування кримінальних правопорушень проти власності.

Список використаних джерел:

1. Біленчук П. Д., Гель А. П. Основи криміналістичної тактики: курс лекцій. Вінниця, 2001.
2. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2010. 560 с.
3. Степанюк Р. Л. Теоретичні засади методики розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України : автореф. дисер. на здоб. наук. ступеня доктора юрид. наук зі спец. 12.00.09. Харківський національний університет внутрішніх справ: Харків, 2012. 40 с.
4. Кузьменко О. П. Початковий етап розслідування масових заворушень : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2017. 225 с.
5. Біленчук П. Д., Перкін В. І. Тактичні прийоми, тактичні комбінації та тактичні операції в розслідуванні злочинів : навчальний посібник. Київ, 1996. 32 с.
6. Салтевський М. В. Криміналістика : підручник: У 2 ч. Харків: Консум, 2001. Ч. 2. 248 с.
7. Шевчук В. М. Технологія тактичної операції як різновид криміналістичних технологій. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 4 (75). С. 235–242.

8. Здоровко С. Ф. Тактичні операції при розслідуванні вбивств, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями : дис... канд. юрид. наук. 12.00.09 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2002. 210 с.

9. Чернявський С. С. Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства : автореф. дисер. на здоб. наук. ступеня доктора юрид. наук зі спец. 12.00.09. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2010. 36 с.

Богдан ГРИБ,

здобувач вищої освіти III курсу
факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Віта ПЕРВІЙ

доктор філософії, викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ГАРАНТІЙ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ОСОБИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Уведення воєнного стану завжди викликає напруження в суспільстві та ставить перед правоохоронцями важливе завдання забезпечення національної безпеки. Однак у цих умовах різко підвищується ймовірність порушення прав громадян, зокрема під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі-НС(Р)Д).

Відповідно до норм міжнародного права, право на ефективне розслідування кримінальних правопорушень є невідчужуваним і повинно гарантуватися у всіх обставинах, включаючи період введення правового режиму воєнного стану. За таких умов, забезпечення стандартів ефективного досудового розслідування є необхідністю, а право на справедливий судовий розгляд не повинно піддаватися обмеженням.

У контексті воєнного стану, де виникає підвищена потреба у забезпеченні національної безпеки, важливо зазначити, що ці обставини не повинні слугувати